

ERÓS A CIVILIZACE

Herbert Marcuse

Politická předmluva ke třetímu vydání zásadní knihy Herberta Marcuseho *Erós a civilizace* (1955) o svázání lidských pudů v racionalisticky spravované společnosti. Marcuse předmluvu napsal v roce 1966, deset let od původního vydání, a ohlíží se na společenský vývoj ve světle nejen této knihy, ale stejně důležitého *Jednorozměrného člověka* (1964).

Erós a civilizace: tento titul vyjadřoval optimistickou, eufemistickou, ba i pozitivní myšlenku, totiž že vymoženosti pokročilé průmyslové společnosti by mohly člověku umožnit obrátit směr pokroku, zlomit neblahou jednotu produktivity a destrukce, svobody a represe — jinými slovy, naučit se radostné vědě (*la gaya scienza*), jak užívat společenského bohatství pro utváření světa člověka v souladu s jeho Životními Pudry, ve společném boji proti šířitelům smrti. Tento optimismus se opíral o předpoklad, že racionální důvody pro pokračující přijímání panství již nemají platnost, že životní nouze a nezbytnost lopoty se trvale prodlužují jen „uměle“, v zájmu uchování systému panství.

Zanedbával jsem fakt, nebo jsem snižoval jeho význam, že tento „zastaravající“ racionální důvod byl velmi posílen (ne-li nahrazen) ještě účinnějšími formami společenské kontroly. Právě ty síly, které učinily společnost schopnou pacifikovat boj o existenci, sloužily k tomu, aby se v individuích potlačila potřeba takového osvobození. Kde vysoký životní standard nestačí smířit lidi s jejich životem a vládci, „sociální inženýrství“ duše a „věda o lidských vztazích“ obstarají nutné libidinózní obsazení. Ve společnosti hojnosti (*affluent society*) je úřední moc sotva nucena ospravedlňovat rozsah svého panství. Dodávají statky; uspokojují sexuální a agresivní energii svých poddaných. Podobně jako „nevědomí“, jehož destruktivní moc tak úspěšně zastupují, stojí mimo dobro a zlo a princip sporu nemá v jejich logice místo.

Poněvadž hojnost ve společnosti závisí ve stále větší míře na nepřetržité výrobě a spotřebě tretek, prostředků ničení a na mrhání a plánovaném zastarávání věcí, individua se těmto požadavkům musejí přizpůsobit více než tradičními způsoby. „Hospodářský bič“, a to i ve svých nejvytříbenějších formách, již, jak se

zdá, nestačí zajistit pokračování boje o existenci v dnešní zastaralé organizaci, stejně jako zákony a vlastenectví patrně nestačí k zajištění lidové podpory pro stále nebezpečnější rozpínání systému. Vědecké řízení pudových potřeb se již dávno stalo životně důležitým činitelem v reprodukci systému. Ze zboží, které se musí kupovat a spotřebovat, se udělaly objekty libida. A národní Nepřítel, s nímž se musí bojovat a kterého je třeba nenávidět, je do té míry zohaven a zveličován, že může oživovat a uspokojovat agresivitu v hlubinách nevědomí. Masová demokracie poskytuje politickou výbavu pro provedení této introjekce Principu Reality. Nejenže dovoluje lidem (do jisté míry) volit své vlastní pány a podílet se (do jisté míry) na vládě, která jim vládne, nýbrž také umožňuje pánům zmizet za technologickým závojem produktivního a destruktivního aparátu, který řídí a zastírá lidské (a hmotné) náklady výsad a pohodlí poskytovaného těm, kdo spolupracují. Lidé, účinně manipulovaní a organizovaní, jsou svobodní. Nevědomost a nemožnost, introjektovaná heteronomie jsou cenou jejich svobody.

Nemá smysl vyprávět svobodným lidem o osvobození — svobodní jsme tehdy, když nepatříme k utlačené menšině. A nemá smysl mluvit o dodatkové represii, když se muži a ženy těší větší sexuální svobodě než kdykoli předtím. Ale pravda je, že tato svoboda a uspokojení proměňují zemi v peklo. Toto peklo se dosud soustřeďuje do jistých velmi vzdálených míst: Vietnamu, Konga, Jižní Afriky a do ghatt „společnosti hojnosti“, jako jsou Mississippi, Alabama a Harlem. Tato pekelná místa vrhají světlo na celek. Je snadné považovat je jen za ostrůvky chudoby a bídy v rostoucí společnosti, která je schopna je postupně a bez pohromy odstranit. Tato interpretace je snad i realistická a správná. Ale otázka zní: odstranit za jakou cenu, a to ne

v dolarech a centech, nýbrž v lidských životech a v lidské svobodě?

Váhám použít slova svoboda, protože právě ve jménu svobody se páchají zločiny proti lidskosti. Tato situace není zajisté v dějinách nová. Chudoba a vykořisťování byly produkty ekonomické svobody. Zas a znovu na celém světě páni propouštěli lidi na svobodu a jejich nová svoboda se měnila v podrobení, ne vládě zákona, nýbrž vládě zákona druhých. Co začalo jako podrobení silou, se stalo brzy „dobrovolným otroctvím“, spoluprací při reprodukování společnosti, která rabství stále více odměňuje a zpřijemňuje. Větší a lepší reprodukce týchž způsobů života začíná stále jasněji a vědoměji znamenat, že se vylučují ony ostatní možné způsoby života, které by sprovedily ze světa raby a pány spolu s represivní produktivitou.

Dnes se toto spojení svobody a rabství stalo „přirozeným“ a hybnou silou pokroku. Prosperita se jeví stále víc a více jako nezbytná podmínka a vedlejší produkt samočinně se pohánějící produktivity, která stále hledá nová odbytíště pro spotřebu a destrukci, a to ve vnitřním i vnějším prostoru, zatímco se zabraňuje, aby se „nepřelila“ do oblasti bídy — doma i v zahraničí. Tak se na základě tohoto amalgámu svobody a agrese, produkce a destrukce mění obraz svobody: stává se projektem *zvratu tohoto druhu pokroku*. Osvobození pudových potřeb míru a klidu předpokládá osvobození od represivního nadbytku: obrat ve směru pokroku.

To byla teze *Erótu a civilizace*, kterou jsem podrobněji rozvinul v knize *Jednorozměrný člověk*: že by se člověk mohl vyhnout osudu, který mu připravuje stát, jenž se stává státem blahobytu jako válečnický stát (*Welfare — Through — Warfare State*), jedině tím, že by dospěl k novému výchozímu bodu, kde by mohl přebudovat produktivní aparát bez onoho „niterného

asketismu“, který poskytoval psychickou základnu pro panství a vykořisťování. Tento obraz člověka byl určitou negací Nietzscheho nadčlověka. Je to obraz člověka, jenž je dostatečně inteligentní a zdravý, aby se obešel bez všech hrdinů a hrdinských ctností, člověka bez nutkání žít nebezpečně, čelit výzvám; člověka, který s dobrým svědomím udělá z života účel pro sebe, aby žil v radosti život bez strachu. „Polymorfní sexualita“ byl termín, kterým jsem naznačil, že nový směr pokroku bude záležet úplně na příležitosti uplatnit potlačené nebo zadržené *organické*, biologické potřeby: udělat z lidského těla spíše nástroj slasti než namáhavé práce. Zdálo se, že stará formule o rozvinutí obvyklých potřeb a schopností je neadekvátní a že nezbytnou podmínkou, obsahem osvobození je vznik nových, kvalitativně odlišných potřeb a schopností.

Idea tohoto nového Principu Reality se opírala o předpoklad, že hmotné (technické) předběžné podmínky tohoto vývoje se již vytvořily nebo by je bylo možno nastolit v pokročilých průmyslových společnostech naší doby. Bylo samozřejmé, že přenesení technických schopností do skutečnosti by znamenalo revoluci. Ale právě rozsah a účinnost demokratické introjekce potlačily dějinný subjekt, jednající činnou sílu revoluce: svobodní lidé nepotřebují osvobození a utlačení nejsou dost silní, aby se sami osvobodili. Tyto podmínky nově definují pojem Utopie: osvobození je nejrealističtější a nejkonkrétnější možnost ze všech dějinných možností a zároveň je to možnost nejracionálnější a nejúčinnější způsobem potlačená — potud je možností nejabstraktnější a nejvzdálenější. Žádná filosofie, žádná teorie nemůže odstranit demokratickou introjekci pánů do jejich poddaných. Jestliže ve společnosti, která je víceméně společností dostatku, produktivita dosáhla stupně, kdy se masy podílejí na jejich užitečích a kdy opozice byla účinná a demokraticky „zkrocena“, pak konflikt mezi pánem a rabem byl také účinně zkrocen. Nebo spíše změnil svou společenskou polohu. Existuje a vybuchuje v revoltě zaostalých zemí proti nesnesitelnému dědictví kolonialismu a jeho pokračování v neokolonialismu. Marxovská koncepce předpokládala, že jedině ti, kdo jsou zbaveni výhod kapitalismu, by mohli změnit kapitalismus ve svobodnou společnost. Ti, jejichž existence byla pravou negací kapitalistického vlastnictví, by se mohli stát dějinnými činnými silami osvobození. Na mezinárodním dějišti marxovská koncepce znovu

získává svou plnou platnost. V té míře, v níž se vykořisťovatelské společnosti staly globálními mocnostmi, v té míře, v níž se nové nezávislé národy staly bojištěm jejich zájmů, „vnější“ síly systému. To nedělá z těchto rebelů posly humanity. Sami o sobě nejsou (právě tak málo, jako byl marxovský proletariát) představiteli svobody. Také zde platí marxovské pojetí, podle něhož by mezinárodní proletariát mohl získat svou intelektuální výzbroj zvnějšku: „blesk myšlenky“ by udeřil do „*naiven Volksboden*“ (prostonárodní půdy). Velkolepé myšlenky o jednotě teorie a praxe nejsou dodatečně doceněny vzhledem k chabým počátkům této jednoty. Revolta v zaostalých zemích však přece našla odpověď v pokročilých zemích, kde mládež protestuje proti represí v hojnosti a válce v zahraničí.

Revolta proti nepravým otcům, učitelům a hrdinům, solidarita s chudými a nešťastnými celého světa: existuje nějaké „organické“ spojení mezi těmito dvěma stránkami protestu? Zdá se, že existuje téměř pudová solidarita. Domácí revolta proti domácím poměrům se zdá být ve velké míře impulzivní a je obtížné definovat její cíle: zhnusení vyvolané „způsobem života“, revolta jako záležitost tělesné a duševní hygieny. Tělo proti „stroji“ — ne proti mechanismu sestrojnému k tomu, aby se život stal snazším a bezpečnějším a aby se zmírnila krutost přírody, nýbrž proti stroji, který nastoupil na místo mechanismu: proti politickému stroji, stroji korporace, proti kulturnímu a výchovnému stroji, který spojil požehnání a prokletí do jednoho racionálního celku. Stal se celek příliš velikým, jeho soudržnost příliš pevnou a stalo se jeho fungování tak účinným, že síla negativna se soustřeďuje v poněkud primitivních, živelných silách, které částečně dosud nejsou zvládnuty? Tělo proti stroji, muži, ženy a děti bojující nejprimitivnějšími nástroji proti nejbrutálnějšímu a nejničivějšímu stroji všech dob a držící ho v šachu: definuje guerilla revoluci naší doby?

Dějinná zaostalost se může stát opět dějinnou příležitostí obrátit kormidlo pokroku jiným směrem. Přebujelý technický a vědecký rozvoj je vyvrácen, když bombardéry vybavené radarem, chemické a „speciální síly“ společnosti dostatku jsou vysílány a rozpoutávány proti nejchudším lidem na této zemi, proti jejich chýším, nemocnicím a rýžovým polím. „Akcidenty“ odhalují substanci: strhávají technologický závoj, za nímž se skrývají reálné síly. Schopnost zabíjet a spalovat

v dosud nevídaném rozsahu a psychické postoje, které ji doprovázejí, jsou vedlejšími produkty vývoje výrobních sil v systému vykořisťování a útlatku. Zdá se, že se stávají tím produktivnějšími, čím pohodlnější se tento systém stává pro své privilegované poddané. Společnost hojnosti nyní dokázala, že je společností ve válce. Jestliže si toho nepovšimli její občané, všimly si toho jistě její oběti.

Dějinnou výhodou opozdilce, technické zaostalosti, je snad to, že přeskočí fázi společnosti hojnosti. Zaostalé národy může jejich chudoba a slabost donutit, aby přešly uplatnění vědy a technologie ve službách agresivity a plýtvání a aby udržovaly produktivní aparát à *la mesure de l'homme* (na míru člověka) pod svou kontrolou pro uspokojení a rozvíjení životních individuálních a kolektivních potřeb. Pro více než vysoce rozvinuté země by se tato příležitost mohla rovnat zrušení podmínek, za nichž lidská namáhavá práce (*labor*) navěky prodlužuje jako samočinně se pohánějící síla podřízení člověka produktivnímu aparátu a spolu s tím zrušení zastaralých forem boje o existenci. Zrušení těchto forem je, jak tomu bylo vždy, úkol politické akce. Ale v dnešní situaci tu existuje pronikavý rozdíl. Zatímco dřívější revoluce způsobovaly větší a racionálnější rozvoj produktivních sil, v dnešních nadměrně průmyslově rozvinutých zemích by revoluce znamenala zvrát tohoto zaměření: odstranění nadměrného rozvoje a jeho represivní racionality. Odmítnutí nadměrné produktivity, aniž by zdaleka znamenalo ulpívání na nezkaženosti, prostotě a „přírodě“, by mohlo být znamením (a zbrání) vyššího stadia lidského vývoje, založeného na vymoženostech technologické společnosti. Jakmile se přestane pokračovat ve výrobě zbytečných a ničivých statků (stadium, jež by mohlo znamenat konec kapitalismu ve všech jeho formách), bylo by možné odstranit to, čím člověka somaticky i psychicky mrzáčí jeho vlastní produkce. Jinými slovy, osvobození životní pudy mohou spíše pohánět přetváření prostředí a přeměnu přírody než pudy potlačené; agresi by při tom životní pudy podřídily svým požadavkům.

Dějinná příležitost zaostalých zemí tkví v tom, že v nich neexistují podmínky, které pracují pro represivní vykořisťovatelskou technologii a industrializaci, agresivní produktivitu. Sám fakt, že válečnický stát hojnosti rozpoutává svou zákazonosnou sílu proti zaostalým zemím, osvětluje velikost této hrozby. V revoltě zaostalých národů narážejí bohaté společnosti

v živelné a brutální formě nejen na společenskou revoltu v tradičním smyslu, nýbrž i na pudovou revoltu — biologickou zášť. Rozšířenost guerilly na vrcholu technologického století znamená symbolickou událost: energie lidského těla se bouří proti nesnesitelnému útisku a potlačení a vrhá se proti mašinerii represe. Snad rebelové nic nevědí o způsobech, jak organizovat společnost a budovat socialistickou společnost; snad je terorizují jejich vlastní vůdci, kteří o tom něco vědí, ale děsivá existence rebelů tkví v totální potřebě osvobození a jejich svoboda je protikladem nadměrně rozvinutých společností.

Západní civilizace vždy oslavovala hrdinu, obětování života pro obec, stát, národ. Málokdy si kladla otázku, zda stát a národ byly hodny této oběti. Tabu lpějící na nesporném přednostním nároku celku se vždy udržovalo a prosazovalo a udržovalo se a prosazovalo se tím brutálněji, čím více se předpokládalo, že se celek skládá ze svobodných individuí. Tato otázka se nyní klade — je kladena — zvenčí a vyslovují ji ti, kdo odmítají hrát hru bohatých — otázka, zda zrušení tohoto celku není nezbytnou podmínkou pro vznik opravdu lidské obce, státu a národa.

Šance jsou převážně na straně existujících mocností. Romantické není pozitivní hodnocení osvobozeneckých hnutí v zaostalých zemích, nýbrž pozitivní hodnocení jejich vyhlídek. Neexistuje žádný důvod, proč by věda, technologie a peníze znovu nevykonávaly dílo destrukce a pak dílo rekonstrukce podle svého vlastního obrazu. Cena pokroku je strašlivě vysoká, ale my vydržíme. Řekly to nejen oklamané oběti, nýbrž i jejich vlády. Existují fotografie, které ukazují řadu polonahých mrtvol z Osvětimi a Buchenwaldu. Nic a nikdo nemůže nikdy překonat tyto činy ani pocit viny, který znovu přechází v další agresi. Ale agresi lze obrátit proti agresorovi. Podivný mýtus, podle něhož ránu, jež se nehojí, může zhojit jen zbraň, která ji způsobila, nebyl ještě dějinami prokázán: násilí, které zlomí řetěz násilí, snad bude začátkem nového řetězu. A zatím, v tomto kontinuu a proti němu, bude boj pokračovat. Není to boj Erósu proti Thanatu, protože zavedená společnost má také svůj Erós: chrání, trvale prodlužuje a rozšiřuje život. A není to špatný život pro ty, kdo se přizpůsobují a potlačují. Ale v celkové bilanci se uplatňuje obecný předpoklad, že agresivita v obraně života

méně škodí životním pudům než agresivita v agresi.

V obraně života: tato věta má výbušný význam ve společnosti hojnosti. Nezahrnuje jen protest proti neokoloniální válce a vraždění, spalování povolávacích lístků za cenu vězení, boj za občanská práva, ale také odmítnutí mluvit mrtvým jazykem nadbytku, nosit čisté šaty, těšit se z tretek společnosti nadbytku, procházet výchovou k nadbytku. Nová bohéma, beatnici a hipsteři, mírové sbory — všichni tito „dekadenti“ se stali nyní tím, čím dekadence pravděpodobně vždy byla: slabým útočištěm hanobené lidskosti.

Můžeme mluvit o spojení mezi erotikou a politickou dimenzí?

Ve vražedné účinné organizaci společnosti hojnosti a proti ní nabývá nejen radikální protest, nýbrž i pokus formulovat, vyjádřit a vyslovit jej podoby dětinské, směšné nezralosti. Tak je směšné a snad i „logické“, že hnutí „volného projevu“ v Berkeley skončilo kraválem, který způsobilo to, že se objevil nápis s velmi obscénním slovem. Je snad právě tak směšné i oprávněné vidět hlubší význam v knoflících, které nosí někteří demonstranti (mezi nimi i děti) proti válce ve Vietnamu:

Revolta proti nepravým otcům, učitelům a hrdinům, solidarita s chudými a nešťastnými celého světa: existuje nějaké „organické“ spojení mezi těmito dvěma stránkami protestu?

Západní civilizace vždy oslavovala hrdinu, obětování života pro obec, stát, národ. Málokdy si kladla otázku, zda stát a národ byly hodny této oběti.

Make love, not war (Milujte se, neválejte!).

Na druhé straně, proti nové mládeži, která odmítá a bouří se, stojí představitelé starého řádu, který nemůže dále ochránit život, aniž by jej obětoval destrukci, mrhání a zkáze. Patří k nim nyní představitelé organizované práce, což je normální do té míry, v níž zaměstnanost v rámci kapitalistické prosperity závisí na ustavičné obraně panujícího řádu.

Mohou být pro blízkou budoucnost pochyby o výsledku? Lidé, většina lidí ve společnosti hojnosti, jsou na straně toho, co je, ne toho, co může být a co by mělo být. A panující řád je dosti silný a dosti účinný, aby ospravedlnil tuto věrnost a zajistil její trvání. Ale právě síla a účinnost tohoto řádu se může stát činitelem jeho dezintegrace. Trvalé udržování zastaralé potřeby celodenní práce (i když ve velmi omezené formě) bude vyžadovat rostoucí pustošení zdrojů, vytváření stále zbytečnějších zaměstnání a služeb a růst vojenského, destruktivního sektoru. Vystupňování války, stálá příprava na válku a totální administrativa snad dobře stačí udržet lid pod kontrolou, ale za cenu zhoršování morálky, na niž společnost ještě závisí. Technický pokrok, který je nutný pro

udržení panující společnosti, pěstuje potřeby a schopnosti, které jsou v rozporu se společenskou organizací práce, na níž je tento systém vybudován. Za automatizace určuje hodnotu společenského výrobku stále méně a méně pracovní doba nutná k jeho výrobě. Proto se zmenšuje reálná společenská potřeba produktivní práce a prázdno se musí zaplnit neproduktivními činnostmi. Stále větší část práce, která se dnes vykonává, se stává zbytečnou, marnotratnou a bezúčelnou. I když lze tyto činnosti za totální administrativy udržovat, a dokonce i rozmnožovat, zdá se, že pro jejich růst existuje horní hranice. Této hranice by se dosáhlo, kdyby nadhodnota vytvořená produktivní prací již nestačila zaplatit neproduktivní práci. Postupné omezování namáhavé práce se zdá být nevyhnutelné a pro tento případ systém musí obstarat zaměstnání bez práce. Musí rozvíjet potřeby, které překračují tržní hospodářství a mohou s ním být i neslučitelné.

Společnost hojnosti se svým způsobem připravuje pro tuto eventualitu tím, že organizuje „touhu po kráse a hlad po pospolitosti“, obnovu „styku s přírodou“, obohacení ducha a pocty pro „tvorbu pro tvorbu“. Falešný zvuk takovýchto prohlášení

naznačuje fakt, že v panujícím systému se tyto snahy mění ve spravované kulturní činnosti, podporované vládou a velkými akciovými společnostmi — v jejich prodlouženou výkonnou ruku v duši mas. Je zcela nemožné uznat takto definované snahy za snahy Eróta a za jeho autonomní přetváření represivního prostředí a represivní existence. Jestliže se mají tyto cíle splnit bez nesmiřitelného konfliktu s požadavky tržního hospodářství, musí se splnit v systému obchodu a zisku. Ale tento druh uspokojení by se mohl rovnat odepření, neboť erotickou energii životních pudů nelze osvobodit v odlišujících podmínkách výnosné hojnosti. Zajisté, konflikt mezi nutným rozvojem neekonomických potřeb, které by uvedly v platnost ideu zrušení práce (život jako cíl sám o sobě) na jedné straně a na druhé straně mezi nutností udržet potřebu vydělávat si na život, je zcela zvládnutelný (zvláště pokud „Nepřítel“ uvnitř a venku může sloužit jako hnací síla obrany *statu quo*). Tento konflikt se však může stát výbušným, budou-li jej doprovázet a prohlubovat očekávané změny v samé základně pokročilé průmyslové společnosti, totiž postupné podlamování kapitalistického podniku v průběhu automatizace.

Mezitím je třeba udělat některé věci. Systém má své nejslabší místo tam, kde předvádí svou nejbrutálnější sílu: ve stupňování svého vojenského potenciálu (který podle všeho naléhá na svou periodickou realizaci se stále kratšími intervaly míru a připravenosti). Tato tendence je patrně zvrátitelná jen nejsilnějším nátlakem a její zvrat by odkryl nebezpečná místa ve společenské struktuře. Její obrácení na „normální“ kapitalistický systém si lze těžko představit bez vážné krize a pronikavých ekonomických a politických změn. Dnes opozice vůči válce a vojenské intervenci proniká ke kořenům. Bouří se proti těm, jejichž hospodářské a politické panství závisí na ustavičné (a rozšířené) reprodukci stávající válečné moci, proti jejím „násobitelům“ a politickým orientacím, které nutně vyvolávají tuto reprodukci. Není těžké zjistit tyto zájmy a k válce proti nim nejsou třeba rakety, bomby a napalm. Ale tato válka vyžaduje něco, co je mnohem těžší vyrobiť — rozšíření necenzurovaného

a nemanipulovaného vědění, organizované odmítní pracovat dále na hmotných a intelektuálních nástrojích, kterých se dnes užívá proti člověku, na obranu svobody a prosperity těch, kdo panují nad ostatními.

V té míře, v níž organizovaná práce působí k obraně *statu quo*, a v té míře, v níž se zmenšuje podíl namáhavé práce (*labor*) v materiálním procesu výroby, *intelektuální* dovednosti a schopnosti se stávají společenskými a politickými činiteli. Organizované odmítnutí vědců, matematiků, techniků, průmyslových psychologů a tvůrců veřejného mínění by mohlo dobře vykonat to, co stávka, a to ani masová stávka již nemůže vykonat. To, že tato idea se zdá být zcela nerealistická, nezmenšuje politickou odpovědnost, která je spjata s postavením a funkcí intelektuála v soudobé průmyslové společnosti. Intelektuální odmítnutí snad nalezne oporu v jiném katalyzátoru, pudové odmítnutí u protestující mládeže. Právě jejich životy jsou v sázce, a ne-li jejich životy, pak jejich duševní zdraví a jejich schopnost

působit jako nezmrzačené lidské bytosti. Jejich protest bude pokračovat, protože je biologickou nutností. Mladí lidé jsou svou „přirozeností“ v předních řadách těch, kdo žijí a bojují za Eros proti Smrti a proti civilizaci, která se snaží zkrátit „okliku k smrti“ tím, že kontroluje prostředky k prodloužení této okliky. Avšak v administrované společnosti biologická nutnost nevyústuje bezprostředně do akce; organizace vyžaduje protiorganizaci. Boj za život, boj za Eros je dnes *politickým* bojem.

Český překlad pořídil Lubomír Sochor koncem šedesátých let minulého století. Překlad vyjde v roce 2024 v nakladatelství Filosofía v ediční řadě Emancipace a kritika. Děkujeme Peteru Marcusemu, správci literární pozůstalosti Herberta Marcuseho, za svolení publikovat tuto předmluvu, stejně jako Marii Sochorové, držitelce práv k dílu Lubomíra Sochora, za svolení publikovat ji v Sochorově překladu.

Krátká radost Ji.hlava 2023

9. – 22. října
na dafilms.cz

Dívejte se zdarma
a hlasujte o nejlepší snímek

